

สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย
ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

นายพงษ์วิวัฒน์ บุญพิทักษ์

วิทยาการ

สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ความเป็นมา

นับแต่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวรและฉบับชั่วคราวมาแล้วทั้งสิ้น ๒๐ ฉบับ ซึ่งฉบับที่บังคับใช้ในปัจจุบัน กล่าวคือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยมีผลบังคับใช้ ตั้งแต่วันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๐ เป็นต้นมา

เป็นที่ทราบกันดีว่า รัฐธรรมนูญถือเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ สิ่งหนึ่งที่แสดงความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญคือ กฎหมายใดๆ ที่ใช้บังคับหรือจะใช้บังคับนั้น จะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นแม่บทนั้นมิได้ เรียกว่า หลักความชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งหลักการนี้ได้รับรองไว้ตั้งแต่ในรัฐธรรมนูญฉบับแรกจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีบทบัญญัติไว้ในมาตรา ๕ แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ว่า

“รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับ หรือการกระทำใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้”

ความเป็นกฎหมายสูงสุด หรือ Supremacy of Law หมายถึง สภาวะสูงสุดของกฎหมาย ซึ่งแสดงให้เห็นสถานะของกฎหมายนั้น ๆ ว่าอยู่ในลำดับสูงเหนือกฎหมายอื่นใดทั้งปวง ลำดับเช่นนี้อาจเรียกว่าศักดิ์หรือชั้นของกฎหมาย (Hierarchy of Law) ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว จะกำหนดให้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ส่วนกฎหมายธรรมดาในรูปแบบหรือประเภทอื่นๆ ที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา ระเบียบ ข้อบังคับ นั้น จะถือว่าเป็นกฎหมายในชั้นรองลงมา^๑

^๑ ธีรกร วิทิตานนท์, หลักรัฐธรรมนูญเบื้องต้น, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

ในทุก ๆ รัฐธรรมนูญต่างก็มีรากฐานแนวคิดหลากหลายด้านด้วยกัน ซึ่งหนึ่งในนั้นย่อมหนีไม่พ้นเรื่องราวของสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคอย่างแน่นอน เนื่องจากทั้งสองเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องสำคัญในความเป็นมนุษย์และเป็นหลักการสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคจึงปรากฏเป็นบทบัญญัติหลักๆ ของรัฐธรรมนูญต่างๆ เสมอมา ในฐานะแนวความคิดพื้นฐานอันจำเป็นควบคู่มากับการกำเนิดของรัฐธรรมนูญในโลก เพราะอีกด้านหนึ่งการมีรัฐธรรมนูญนั้นก็เป็นที่ไปเพื่อคุ้มครองประชาชนในสังคมการเมืองหนึ่งๆ นั่นเอง

สังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบและสันตินั้น นอกจากจะมีกฎหมายเป็นเครื่องมือสำหรับใช้ในการจัดระเบียบแล้ว ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม ยังเป็นแนวทางที่ช่วยให้สังคมมีความมั่นคงเข้มแข็งอีกด้วย เมื่อสังคมมีการพัฒนา เจริญเติบโต และมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น กลไกต่าง ๆ ที่จะจัดการให้สังคมมีความสงบสุขเกิดขึ้นนั้น จึงต้องมีการพัฒนาตามไปด้วย และสิทธิเสรีภาพจึงเป็นอีกกลไกหนึ่งในสังคม ที่จะกำหนดว่าสังคมนั้น ๆ มีความสุขสงบ และสันติ เพียงใด

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้มีการนำมาบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ โดยบัญญัติไว้ในหมวด ๒ สิทธิและหน้าที่ของชนชาวสยาม ได้วางหลักไว้อย่างกว้างว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาหรือลัทธิใด ๆ และมีเสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมของประชาชน” และ “ภายในบังคับแห่งกฎหมาย บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย เคหสถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การโฆษณา การศึกษาอบรม การประชุมโดยเปิดเผย การตั้งสมาคม การอาชีพ” แม้ว่าวางหลักไว้อย่างกว้าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ แต่ในเมื่อไม่มีกฎหมายมารองรับ ในบางเรื่องจึงมีการละเมิดจนเกิดผลเสียต่อการปกครอง

นับแต่นั้นเป็นต้นมา ในการจัดทำรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับ ผู้ที่เกี่ยวข้องจะคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นประการสำคัญเสมอมา เพราะมองว่าสิทธิและเสรีภาพเป็นเกียรติยศและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น หากละเลยหรือไม่คุ้มครองเรื่องเหล่านี้แล้วย่อมส่งผลกระทบต่อเกียรติภูมิของประเทศชาติตามไปด้วย การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงเป็นหลักการสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องนำมาบัญญัติไว้ในทุกๆ รัฐธรรมนูญ และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ก็ได้มีการนำเรื่องสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาบัญญัติไว้ในหมวด ๓ มาตรา ๒๕ - ๔๙

สาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

ความหมายของคำว่า สิทธิ และ เสรีภาพ

คำว่า “สิทธิเสรีภาพ” ประกอบด้วยคำ ๒ คำ คือ คำว่า “สิทธิ” และ คำว่า “เสรีภาพ” ซึ่งแต่ละคำก็จะมีความหมายเฉพาะของตัวเอง กล่าวคือ

สิทธิ หรือ สิทธิ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ หมายถึง อำนาจอันชอบธรรม เช่น บุคคลมีสิทธิและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ เขามีสิทธิในที่ดินแปลงนี้ รวมถึงอำนาจที่จะกระทำการใดๆ ได้อย่างอิสระ โดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย

ณัฐกร วิทิตานนท์ ให้ความหมายของ สิทธิ (Right) ในความหมายที่เข้าใจกันในระบบกฎหมายทั่วไป หมายถึง **ประโยชน์ที่กฎหมายรับรอง และคุ้มครองให้** หรืออำนาจที่จะกระทำการใดๆ ได้อย่างอิสระ โดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย

อย่างไรก็ดี เมื่อมีสิทธิแล้วย่อมจะต้องมี **หน้าที่** (Duty) ความรับผิดชอบตามมาด้วย สิทธิและหน้าที่จึงเป็นของคู่กัน เพราะเมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งมีสิทธิหรือได้ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองให้แล้ว อีกบุคคลหนึ่งก็จะต้องมีหน้าที่ที่จะต้องไม่รบกวนหรือขัดขวางต่อสิทธินั้น ในอันที่จะกระทำการหรืองดเว้นไม่กระทำการใดๆ เพื่อให้เป็นไปตามสิทธินั้นอย่างไรก็ได้

รองศาสตราจารย์ มานิต จุมปา ให้ความหมายของคำว่า สิทธิ (Right) หมายถึง ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น เช่น สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในชีวิตและร่างกาย เป็นต้น สิ่งที่รัฐธรรมนูญกำหนดเป็นสิทธิ หมายความว่า รัฐให้สิทธิแก่ประชาชน โดยรัฐมีพันธกรณี (หน้าที่) ที่จะต้องทำให้ประชาชนได้รับสิทธินั้น เปรียบประดุจดังรัฐเป็นลูกหนี้ประชาชนเป็นเจ้าหนี้

ศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ ให้ความหมายของ สิทธิ ตามรัฐธรรมนูญ และ สิทธิ ตามความหมายทั่วไป หมายถึง อำนาจที่กฎหมายรับรองคุ้มครองให้แก่บุคคลในอันที่จะเรียกร้องให้บุคคลอื่นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง สิทธิจึงก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นด้วย

ความหมายของสิทธิที่กล่าวมาข้างต้นเป็น สิทธิ ตามความหมายทั่วไป แต่ สิทธิตามรัฐธรรมนูญ นั้น ถือว่าเป็น สิทธิตามกฎหมายมหาชน หมายถึง อำนาจตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายสูงสุดได้บัญญัติให้การรับรองคุ้มครองแก่ปัจเจกบุคคลในอันที่จะกระทำการใดหรือไม่กระทำการใด การให้อำนาจแก่ปัจเจกบุคคลดังกล่าวได้ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องที่จะไม่ให้บุคคลใดแทรกแซงในสิทธิตามรัฐธรรมนูญของตนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรียกร้องต่อองค์กรของรัฐมิให้แทรกแซงในขอบเขตสิทธิของตน ในบางกรณีการรับรองดังกล่าวได้ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องให้รัฐดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง สิทธิตามรัฐธรรมนูญยังหมายรวมถึง การให้หลักประกันในทางหลักการ ดังนั้น สิทธิตามรัฐธรรมนูญจึงเป็นความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับรัฐ และสิทธิตามรัฐธรรมนูญเป็นสิทธิที่ผูกพันองค์กรผู้ใช้อำนาจ

รัฐทั้งหลายที่จะต้องให้ความเคารพ ปกป้อง และคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญดังกล่าว เพื่อให้สิทธิตามรัฐธรรมนูญมีผลในทางปฏิบัติ^๒

ส่วน เสรีภาพ ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ หมายถึง ความสามารถที่จะกระทำการใดๆ ได้ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง เช่น เสรีภาพในการพูด, เสรีภาพในการนับถือศาสนา, ความมีสิทธิที่จะกระทำการที่ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

ณัฐกร วิทิตานนท์ ให้ความหมายของ เสรีภาพ (Liberty) ในที่นี้ หมายถึง **ความเป็นอิสระที่จะกระทำการ หรืองดเว้นการกระทำใดๆ**^๓

รองศาสตราจารย์ มานิต จุ่มปา ให้ความหมายของคำว่า เสรีภาพ (Liberty) หมายถึง ภาวะของมนุษย์ที่ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่น มีสิทธิที่จะกระทำการหรืองดเว้นการกระทำ เช่น เสรีภาพในการเดินทาง เป็นต้น สิ่งใดรัฐธรรมนูญกำหนดเสรีภาพ หมายความว่า ประชาชนมีเสรีภาพ เช่นนั้น โดยรัฐมีหน้าที่ทั่วไปที่จะงดเว้นไม่ขัดขวางการใช้เสรีภาพนั้นของประชาชน แต่รัฐไม่มีหน้าที่โดยเฉพาะเจาะจงที่จะต้องจัดหาสิ่งที่เป็นเสรีภาพจึงต่างจากสิทธิที่สิ่งใดเป็นสิทธิ ถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐโดยเฉพาะเจาะจงในการทำให้ประชาชนได้รับสิทธินั้น

ศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ ให้ความหมายของ เสรีภาพ ตามรัฐธรรมนูญ หมายถึง สภาพการณ์ที่บุคคลมีอิสระในการที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามความประสงค์ของตน เสรีภาพจึงหมายถึง อำนาจในการกำหนดตนเองโดยอิสระของบุคคลที่จะกระทำการใดหรือไม่กระทำการใดอันเป็นอำนาจที่มีเหนือตนเอง ความแตกต่างระหว่าง “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” จึงอยู่ที่ว่า “สิทธิ” เป็นอำนาจที่บุคคลมีเพื่อเรียกร้องให้ผู้อื่นกระทำการหรือละเว้นการกระทำอันใดอันหนึ่ง แต่ในขณะที่ “เสรีภาพ” นั้นเป็นอำนาจที่บุคคลนั้นมีอยู่เหนือตนเองในการตัดสินใจจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งโดยปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำจากบุคคลอื่น เสรีภาพจึงไม่ก่อให้เกิดหน้าที่ต่อบุคคลอื่นแต่อย่างใด^๔

^๒ บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๕๘. หน้า ๕๐-๕๑

^๓ ณัฐกร วิทิตานนท์, หลักรัฐธรรมนูญเบื้องต้น, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓. หน้า ๔๙-๕๑

^๔ บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๕๘. หน้า ๕๓

ดังนั้น สิทธิและเสรีภาพ จึงมีความแตกต่างกันตรงที่

๑. “สิทธิ” เป็นประโยชน์ที่ต้องมีกฎหมายรับรองและคุ้มครองไว้บุคคลจึงจะเกิดมีสิทธิ เช่นนั้นได้ แต่ถ้ากฎหมายไม่ได้ให้การรับรองหรือคุ้มครองประชาชนก็จะมีสิทธิเช่นนั้น ในขณะที่ “เสรีภาพ” เป็นภาวะโดยอิสระของมนุษย์ แม้จะไม่มีกฎหมายรับรองหรือคุ้มครองไว้ บุคคลก็ยังคงมีเสรีภาพนั้น

๒. “สิทธิ” ที่รัฐให้การรับรองและคุ้มครองแล้วนั้น รัฐมีหน้าที่โดยเฉพาะเจาะจงที่จะต้องทำให้ประชาชนได้รับสิทธินั้น ในขณะที่ “เสรีภาพ” นั้น รัฐไม่มีหน้าที่ที่จะต้องจัดหาให้แต่อย่างใด^๕

สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐

การรับรองสิทธิเสรีภาพไว้อย่างกว้าง

มาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

การกล่าวอ้างสิทธิและเสรีภาพ

มาตรา ๒๕ วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่

สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีมาตรการกฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

^๕ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, รวมบทความวิชาการ ชุดที่ ๑๒ ศาลรัฐธรรมนูญกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญ, กรุงเทพฯ : บริษัท พี.เพรส จำกัด, ๒๕๕๘. หน้า ๑-๒

ข้อสังเกต

รัฐธรรมนูญฯ ๒๕๖๐ ได้คงหลักการของรัฐธรรมนูญ ฯ ๒๕๕๐ ซึ่งได้มีการแก้ไขหลักการเดิมของรัฐธรรมนูญฯ ๒๕๔๐ ซึ่งเคยกำหนดให้การใช้สิทธิและเสรีภาพต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยแก้ไขใหม่ให้เป็น ให้สามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้ทันทีไม่ต้องรอให้มีกฎหมายบัญญัติขึ้นเสียก่อน จึงตัดข้อความเดิมที่เคยบัญญัติว่า “ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ในมาตราต่าง ๆ ออก และบัญญัติสาระแห่งสิทธิและเสรีภาพไว้ในเนื้อหาของแต่ละมาตราแทน

การตรากฎหมายที่จำกัดสิทธิหรือเสรีภาพ

การตรากฎหมายที่จำกัดสิทธิหรือเสรีภาพ ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ ต้อง

ก) เป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

ข) ในกรณีที่รัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ การตรากฎหมายนั้นจะต้อง

๑) ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม

๒) ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ

๓) จะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลไม่ได้

รองศาสตราจารย์ มานิต จุมปา ให้ความหมายของคำว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) คือ คุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวของบุคคลทุกคน รัฐต้องปฏิบัติต่อมนุษย์เหมือนมนุษย์เป็นมนุษย์จะปฏิบัติต่อมนุษย์เหมือนสัตว์หรือสิ่งของไม่ได้ (มาตรา ๔ วรรคหนึ่ง)

ตัวอย่างเช่น สถานสงเคราะห์กำหนดให้หญิงในสถานสงเคราะห์แก้ผ้าเข้าแถวอาบน้ำ

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๒๓๑/๒๕๕๐

รพท. นำแผ่นป้ายโฆษณาสินค้าและบริการปิดที่กระจกหน้าต่างตุ้รถโดยสารเพื่อเพิ่มรายได้ของ รพท. แต่ทำให้บดบังทิวทัศน์ไม่อาจมองกระจกออกไปเพื่อพักสายตาได้การเดินทางโดยรถไฟยาวนานหลายชั่วโมงจึงเป็นการทรมานใจและกายอย่างยิ่ง จึงฟ้องขอให้ รพท. ลอกแผ่นป้ายโฆษณาออกจากกระจกหน้าต่างของตุ้รถโดยสาร

ศาลปกครองวินิจฉัยว่า

“หน้าต่างรถโดยสารมิได้มีไว้เพียงเพื่อให้แสงสว่างจากภายนอกรถเข้าไปในภายในรถได้เท่านั้น แต่ยังมีไว้เพื่อให้ผู้โดยสารสามารถมองเห็นสรรพสิ่งที่อยู่ภายนอกรถเพื่อให้เกิดความเพลิดเพลินในระหว่างที่อยู่ในรถและระแวดระวังภัยอันตรายที่อาจจะมีจากภายนอกอีกด้วย รถโดยสารที่ไม่มีหน้าต่างจึงไม่อาจเรียกว่ารถโดยสาร แต่เป็นรถขนส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ และต้องถือว่าผู้ให้บริการรถโดยสารสาธารณะที่มีหน้าต่างปฏิบัติต่อผู้โดยสาร เยี่ยงวัตถุ ซึ่งเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้โดยสาร” รพท. ต้องลอกโฆษณาออกให้แล้วเสร็จภายใน ๓๐ วันนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา

๔) ต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย

ดังนั้น อาจจะมีการหยิบยกขึ้นได้ว่า กฎหมายที่หน่วยงานรัฐเสนอตราขึ้นนั้น ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

อย่างไรจึงถือว่าเป็น กฎหมายที่สามารถตราขึ้นเพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญได้

คำว่า “กฎหมาย” ที่จะสามารถจำกัดสิทธิและเสรีภาพได้นี้ คือ กฎหมายที่ตราขึ้นโดยองค์กรที่ใช้อำนาจนิติบัญญัติหรือเทียบเท่า ได้แก่ กฎหมายที่ตราขึ้นในรูปแบบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด และกฎหมายอื่นที่มีศักดิ์ของกฎหมายในระดับเดียวกัน (เช่น ประกาศคณะปฏิวัติ) กฎหมายที่ไม่ใช่กฎหมายในความหมายของรัฐธรรมนูญ ไม่อาจตราขึ้นมาเพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รับรองไว้โดยรัฐธรรมนูญได้ เช่น ไม่อาจออกกระเปียบโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งตัดสิทธิของบุคคลที่ไม่ไปทำหน้าที่เลือกตั้งได้ เพราะรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๖๘ กำหนดให้ผู้ไม่ไปทำหน้าที่เลือกตั้งต้องเสียสิทธิตามที่ “กฎหมาย” กำหนด “กฎหมาย” ในที่นี้ คือ กฎหมายในความหมายของรัฐธรรมนูญ แต่ระเบียบของคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ใช่ “กฎหมาย” ในความหมายของรัฐธรรมนูญ จึงไม่อาจออกกระเปียบมาตัดสิทธิของผู้ไม่ไปทำหน้าที่เลือกตั้ง (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๕/๒๕๕๑)

ความเสมอภาค (มาตรา ๒๗)

อาจเปรียบเหมือนเหรียญสองหน้า

หน้าแรก ข้อเท็จจริงเดียวกัน ต้องปฏิบัติด้วยเกณฑ์เดียวกันจึงจะถือว่าเสมอภาค

หน้าสอง ข้อเท็จจริงต่างกัน ต้องปฏิบัติด้วยเกณฑ์ต่างกันจึงจะเสมอภาค

๑. ความเสมอภาคในกฎหมาย

๒. ความเสมอภาคในการยุติธรรม

๓. ความเสมอภาคในการเข้ารับราชการ

๔. ความเสมอภาคในการรับแบ่งภาระ (เสียภาษี รับราชการทหาร)

คนเราเมื่อเกิดมานั้น เราเลือกที่เกิดไม่ได้ แต่เมื่อเกิดมามีรัฐธรรมนูญไทยแล้วทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันความเสมอภาคภายใต้รัฐธรรมนูญ หมายถึง การเสมอภาคกันในทางกฎหมาย และเสมอภาคในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการบ้านเมือง แต่หาได้หมายความว่าความเสมอภาคในฐานะความเป็นอยู่ของบุคคลไม่ เช่น ผู้ที่มีคุณวุฒิความรู้ความสามารถในกิจการงานย่อมจะได้รับเงินเดือนสูงกว่าผู้ที่มีความรู้ความสามารถน้อย เช่นนี้ ไม่ใช่เรื่องความเสมอภาคในรัฐธรรมนูญ

โดยผลของหลักความเสมอภาค ทำให้รัฐธรรมนูญต้องรับรองหลักการห้ามเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม (Unjust Discrimination) ไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งหมายความว่า การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา

การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้

ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นการเลือกปฏิบัติที่ต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน เช่น ก่อน พ.ศ. ๒๕๔๐ ในการสอบเข้ามหาวิทยาลัย มีการกำหนดเงื่อนไขคุณสมบัติเฉพาะสำหรับผู้ที่สมัครเข้าศึกษา แต่ละสาขาวิชาไว้ เช่น สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ กำหนดคุณสมบัติว่า ต้องเป็นคนโสด อายุไม่ต่ำกว่า ๑๖ ปี ไม่เกิน ๒๕ ปี ส่วนสูงไม่ต่ำกว่า ๑๕๐ เซนติเมตร และน้ำหนักไม่ต่ำกว่า ๔๐ กิโลกรัม เงื่อนไขเหล่านี้ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เพราะสถานะของบุคคล อายุ เหตุแห่งสภาพทางกาย ดังนั้น ในการสอบเข้ามหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ ภายหลังมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๔๐ ซึ่งมีการบัญญัติเรื่องการห้ามเลือกปฏิบัติไว้ เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ เงื่อนไข คุณสมบัติ ดังกล่าวจึงถูกยกเลิกไป

ตัวอย่างคำวินิจฉัยที่เห็นว่ากฎหมายขัดต่อหลักความเสมอภาค

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๑/๒๕๔๖ (การใช้ชื่อสกุลของหญิงมีสามี)

“เมื่อบทบัญญัติมาตรา ๑๒ มีลักษณะเป็นบทบังคับให้หญิงมีสามีต้องใช้ชื่อสกุลของสามี เท่านั้น อันเป็นการลิดรอนสิทธิในการใช้ชื่อสกุลของหญิงมีสามี ทำให้ชายและหญิงมีสิทธิไม่เท่าเทียมกัน เกิดความไม่เสมอภาคกันทางกฎหมายด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศและสถานะของบุคคล เนื่องจากสิทธิการใช้ชื่อสกุลนั้นเป็นสิทธิของบุคคลที่จะแสดงเผ่าพันธุ์ เทือกเถาเหล่ากอของตน และเป็นสิทธิที่ทุกคนมีอยู่อย่างเท่าเทียมกัน โดยมีได้มีการแบ่งแยกกว่าเป็นสิทธิของชายหรือของหญิง อีกทั้งเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เนื่องจากการบังคับให้หญิงมีสามีใช้ชื่อสกุลของสามีเพียงฝ่ายเดียว โดยใช้สถานะการสมรสนั้น จึงวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เพราะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐”

ความเสมอภาค มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดหลักความเสมอภาค และการไม่เลือกปฏิบัติแก่บุคคลที่มีความแตกต่างกันว่าย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย (มาตรา ๒๘)

บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกายจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้

สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับใช้กฎหมายอาญาย้อนหลัง

มาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง และโปรดเทียบดูมาตรา ๒ ของประมวลกฎหมายอาญา

“มาตรา ๒๙ บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้”

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒ ได้บัญญัติว่า “บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิด และกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย”

ดังนั้น บุคคลจะต้องรับโทษในทางอาญาต้องเป็นการกระทำความผิดในขณะกระทำนั้น กฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงต้องบัญญัติไว้ในกฎหมาย หากขณะกระทำนั้นไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิด จะถือว่าบุคคลนั้นกระทำความผิดอาญาหาได้ไม่ และเมื่อมีการบัญญัติกฎหมายให้การกระทำเป็นความผิดในภายหลังจากการกระทำนั้น ก็ไม่อาจนำกฎหมายที่บัญญัติในภายหลังนั้นไปใช้บังคับย้อนหลังหาได้ไม่ เนื่องจากขณะกระทำการนั้นยังไม่มีบทกฎหมายใดบัญญัติไว้ให้เป็นความผิด

สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานในคดีอาญาไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนศาลมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ และจะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้

คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามกฎหมาย เช่น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๘/๑ ได้วางหลักไว้ว่า “การสั่งไม่ให้ปล่อยตัวชั่วคราว จะกระทำต่อเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

- (๑) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี
- (๒) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน
- (๓) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น
- (๔) ผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันไม่น่าเชื่อถือ
- (๕) การปล่อยตัวชั่วคราวจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการสอบสวนของเจ้าพนักงานหรือการดำเนินคดีในศาล”

สิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จึงกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด อันถือเป็นหลักการพื้นฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญาสากลที่ว่าบุคคลทุกคนมิใช่ผู้กระทำความผิดอาญา เพื่อเป็นหลักประกันแห่งสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาที่รัฐให้การรับรองแก่บุคคลทุกคนที่จะไม่ถูกลงโทษทางอาญาจนกว่าจะมีพยานหลักฐานมาพิสูจน์ได้ว่า

ผู้กระทำความผิด และเป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งของหลักนิติธรรม (The Rule of Law) ที่ได้รับการยอมรับในนานาอารยประเทศ

สิทธิไม่ถูกเกณฑ์แรงงาน

การเกณฑ์แรงงานจะกระทำมิได้ เว้นแต่

- อาศัยอำนาจแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ
- ในขณะที่มีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน
- ประกาศใช้กฎอัยการศึก
- ในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในสงครามหรือการรบ

กฎหมายที่ให้เกณฑ์แรงงานได้ เช่น พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ มาตรา ๒๗ (๘) ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจในการ “แจ้งให้ราษฎรให้ความช่วยเหลือในกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อบำบัดปัดป้องภัยอันตรายสาธารณะอันมีมาโดยฉุกเฉิน รวมตลอดทั้งการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบภัย”

เสรีภาพในการนับถือศาสนา

ตามมาตรา ๓๑ รวมถึงเสรีภาพในการไม่นับถือศาสนาด้วย

เสรีภาพในการถือศาสนามีการรับรองและคุ้มครองไว้อย่างสมบูรณ์คือจำกัดเสรีภาพไม่ได้ แต่การรับรองโดยสมบูรณ์นี้ ไม่รวมถึงการแสดงออกด้วย

ดังนั้น การแสดงออกซึ่งความเชื่อในทางศาสนาย่อมถูกจำกัดเสรีภาพได้โดยกฎหมาย

เสรีภาพในการนับถือศาสนา ต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

สิทธิส่วนบุคคล (มาตรา ๓๒)

สิทธิส่วนบุคคล คือ สิทธิประจำตัวของบุคคลอันประกอบด้วย

เสรีภาพในร่างกาย การดำรงชีวิตมีความเป็นส่วนตัว

ความเป็นอยู่ส่วนบุคคล คือ สถานะที่บุคคลจะรอดพ้นจากการสังเกตการรู้เห็น การสืบความลับ การรบกวนต่าง ๆ และมีความสันโดษ

การกระทำอันเป็นการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิของบุคคลอื่น หรือการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์ไม่ว่าในทางใดจะกระทำมิได้

เว้นแต่ โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ

เสรีภาพในเคหสถาน

ตามมาตรา ๓๓ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน

การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือการค้นเคหสถานหรือที่รโหฐาน จะกระทำมิได้

เว้นแต่ มีคำสั่ง หรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

มาตรา ๓๔ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น

การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อ

- รักษาความมั่นคงของรัฐ
- คุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น
- รักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
- ป้องกันสุขภาพของประชาชน

เสรีภาพทางวิชาการ

ตามมาตรา ๓๔ วรรคสอง Academic Freedom คือ เสรีภาพของผู้สอนหรือผู้เรียนในการจะถือเอาและแสดงออกซึ่งความคิดเห็น โดยปราศจากความหวาดกลัวต่อการแทรกแซงตามอำเภอใจโดยทางราชการ

การใช้เสรีภาพทางวิชาการนั้น ต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และต้องเคารพและไม่ปิดกั้นความเห็นต่างของบุคคลอื่น

สิทธิในทรัพย์สิน

ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินและการสืบทอด ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ จะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อ

- การอันเป็นสาธารณูปโภค
- การป้องกันประเทศ
- การได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ
- ประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น

และต้องชดเชยค่าทดแทนที่เป็นธรรม ภายในเวลาอันควร ทั้งนี้ การเวนคืนจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ ผลกระทบต่อผู้ถูกเวนคืน รวมทั้งประโยชน์ที่ผู้ถูกเวนคืนอาจได้รับจากการเวนคืน การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ กระทำได้เพียงที่จำเป็น และต้องระบுவัตถุประสงค์แห่งการเวนคืน และกำหนดระยะเวลาการเข้าใช้อสังหาริมทรัพย์ให้ชัดเจน เมื่อเวนคืนแล้วไม่ได้ใช้ตามวัตถุประสงค์ที่เวนคืน ต้องคืนทรัพย์สินแก่เจ้าของหรือทายาท

เสรีภาพในการเดินทางและเลือกถิ่นที่อยู่

การจำกัดเสรีภาพในการเดินทางและเลือกถิ่นที่อยู่ จะกระทำมิได้ เว้นแต่

๑. อาศัยอำนาจแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อ

- ความมั่นคงของรัฐ
- ความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน
- การผังเมือง

๒. เพื่อรักษาสถานภาพของครอบครัว

๓. เพื่อสวัสดิภาพของผู้เยาว์

การห้ามเนรเทศบุคคลสัญชาติไทย

การเนรเทศบุคคลสัญชาติไทยออกนอกราชอาณาจักร หรือห้ามมิให้ผู้มีสัญชาติไทยเข้ามาในราชอาณาจักร จะกระทำมิได้

การถอนสัญชาติของบุคคลซึ่งมีสัญชาติไทยโดยการเกิด จะกระทำมิได้

เสรีภาพในการประกอบอาชีพ

การจำกัดเสรีภาพในการประกอบอาชีพ จะกระทำมิได้ เว้นแต่

๑. อาศัยอำนาจแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อ

- รักษาความมั่นคงหรือเศรษฐกิจของประเทศ
- การแข่งขันอย่างเป็นธรรม
- การป้องกันหรือจัดการกีดกันหรือการผูกขาด
- การคุ้มครองผู้บริโภค
- การจัดระเบียบการประกอบอาชีพเพียงพอเท่าที่จำเป็น

การตรากฎหมายเพื่อจัดระเบียบการประกอบอาชีพ ต้องไม่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติหรือก้าวก่ายการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษา

๒. เพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น

สิทธิในข้อมูลข่าวสาร การร้องทุกข์ต่อหน่วยงานของรัฐ และการฟ้องหน่วยงานรัฐ

๑. สิทธิในการได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

๒. สิทธิในการเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ต่อหน่วยงานของรัฐและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว

๓. สิทธิในการฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ

เสรีภาพในการรวมกลุ่ม

บุคคลมีเสรีภาพในการรวมกันเป็น สมาคม สหกรณ์ สหภาพ องค์กร ชุมชน หรือหมู่คณะอื่น การจำกัดเสรีภาพในการรวมกลุ่ม จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้น

๑. เพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ
๒. เพื่อรักษาความสงบสุข หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
๓. เพื่อการป้องกัน หรือขจัดการกีดกันหรือการผูกขาด

สิทธิอนุรักษ์ฯ ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เข้าชื่อเสนอแนะ และจัดให้มีระบบสวัสดิการของชุมชน

๑. บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิในการ อนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และจารีตประเพณีอันดีงานของท้องถิ่นและของชาติ

๒. บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิในการ จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

๓. บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิในการเข้าชื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการใดอันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน หรืองดเว้นการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของประชาชนหรือชุมชนและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยเร็ว ทั้งนี้ ในการพิจารณาต้องให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพิจารณา

๔. บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิในการจัดให้มีระบบสวัสดิการของชุมชน

เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ

การจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธจะกระทำมิได้ เว้นแต่

- อาศัยอำนาจแห่งกฎหมายตราขึ้นเพื่อ
 - รักษาความมั่นคงแห่งรัฐ
 - ความปลอดภัยสาธารณะ
 - ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
- เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

เสรีภาพตั้งพรรคการเมือง

บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมือง ตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามที่กฎหมายบัญญัติ

กฎหมายที่บัญญัติอย่างน้อยต้องมีหลักเกณฑ์ เกี่ยวกับ การบริหารพรรคการเมือง ต้องกำหนดให้เป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้

สิทธิรับบริการสาธารณสุข

บุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐ โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคล ย่อมมีสิทธิได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

สิทธิของมารดาที่ตั้งครรภ์

มารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังคลอดการคลอดบุตร ย่อมได้รับการคุ้มครองและช่วยเหลือตามที่กฎหมายบัญญัติ

สิทธิคนชราและผู้ยากไร้

บุคคลซึ่งมีอายุเกิน ๖๐ ปี และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้ ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

การห้ามใช้สิทธิและเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

บุคคลจะใช้สิทธิหรือเสรีภาพ เพื่อล้มล้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จะกระทำมิได้

ผู้ใดทราบว่ามีกระทำความผิด ย่อมมีสิทธิร้องต่ออัยการสูงสุดเพื่อร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าวได้

บทสรุป

จะเห็นได้ว่าสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยที่ได้รับการคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญนั้น การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนนับเป็นเจตนารมณ์ที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะมีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพเอาไว้ แต่การละเมิดสิทธิและเสรีภาพยังมีอยู่เป็นประจำทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนา และความเข้าใจในเรื่องสิทธิและเสรีภาพที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญยังไม่ตรงกัน ไม่ว่าจะเป็นในหมู่ของประชาชนด้วยกัน หรือระหว่างรัฐกับประชาชน ดังนั้น รัฐธรรมนูญจึงได้สร้างกลไกในการตรวจสอบและเยียวยาเพื่อแก้ไขปัญหาการล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ โดยกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรหนึ่งที่มีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพและส่งเสริมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เนื่องจากรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม บัญญัติให้ “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ ”

สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองให้แก่ประชาชนนั้น ถือเป็นคุณค่าสูงสุดซึ่งองค์กรต่างๆ ของรัฐทุกองค์กร ไม่ว่าจะเป็นองค์กรใช้อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร หรืออำนาจตุลาการ ก็ตาม ต้องเคารพและให้ความคุ้มครอง อย่าให้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเป็นเพียงคำประกาศอุดมการณ์ของรัฐเท่านั้น หากแต่เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีผลบังคับใช้โดยตรง (Self-executing) แก่องค์กรของรัฐเหล่านั้นเลยทีเดียว สิทธิและเสรีภาพของบุคคลจึงเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับใช้เพื่อกำหนดวิถีชีวิตของตนของมนุษย์ กล่าวคือ หากมนุษย์ปราศจากสิทธิและเสรีภาพเสียแล้ว การกำหนดวิถีชีวิตของคนย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่ต้องถูกแทรกแซงจากผู้อื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากผู้ปกครองรัฐ

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้ที่ได้รับฟังและผู้ที่สนใจทั่วไป อนึ่ง หากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนกราบขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

บรรณานุกรม

หนังสือ

ณัฐกร วิทิตานนท์. (๒๕๕๓). หลักรัฐธรรมนูญเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ ๑). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญศรี มีวงศ์โอชะ. (๒๕๕๓). กฎหมายรัฐธรรมนูญ. (พิมพ์ครั้งที่ ๔). กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บรรเจิด สิงคะเนติ. (๒๕๕๘). หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์. (พิมพ์ครั้งที่ ๕). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (๒๕๕๔). คำอธิบายวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญ. (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

มานิต จุมปา. (๒๕๖๐). เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่อง สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๖๐ ชุดที่ ๑ และชุดที่ ๒. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๐, จาก <http://www.thethaibar.or.th/thaibarweb/index.php/th>

ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๔๖). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๖. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐, จาก <http://www.royin.go.th/dictionary/>

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๑/๒๕๔๖. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๐, จาก http://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/download/article/file_import/center๒๑_๔๖.pdf

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (๒๕๔๖). รวมบทความทางวิชาการของศาลรัฐธรรมนูญ ชุดที่ ๒. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๐, จาก http://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/download/article/article_๒๐๑๗๐๓๑๒๑๑๓๐๔๙.pdf

กฎหมาย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐